

Kredītu likmes noteicošie faktori un uzņēmumu spēja aizņemties

Bankas vēlas kreditēt vairāk, vienlaikus veicinot atbildīgu kreditēšanu

Risku modeļi un cenu veidošanas politika nav lokāla – ir vienots grupas modelis, kas noteikts Baltijas līmenī **un ir Uzraugu akceptēts**

Procentu likmi **nenosaka** vēlme pelnīt vairāk vai voluntārs lēmums, bet gan primāri reālos **datos balstīts risku izvērtējums**

ECB norāda, ka banku pelnītspējas adekvāts līmenis ir kritiski svarīgs finanšu sektora stabilitātei, Latvijas banku rādītāji ir atbilstoši

Uzņēmumu spēja aizņemties, analizējot kapitāla pietiekamības un pelnītspējas rādītājus, ir vērtējama kā vāja

Likmju veidošanās galvenie principi

- **Kredītu likmes** = bankas līdzekļu izmaksas + kredītriska novērtējums + peļņas daļa
  - **Līdzekļu izmaksas:** līdzekļu piesaistes izmaksas, t.sk. negatīvo likmju absorbēšana, uzraudzības izmaksas, iemaksas NGF, stabilitātes nodeva utt.
  - **Kredītriska novērtējums:** PD* (statistika viena ekonomiskā cikla ietvaros, uzņēmuma finanšu pozīcija), LGD** (tiesiskais ietvars, uzņēmējdarbības vide), LTV***, DSCR****
  - **Peļņas daļa:** atbilstoši darbības riskam (iepriekšējā 2008. gada globālajā finanšu krīzē LV bankas cieta zaudējumus 1.3 miljardu EUR apmērā), jurisdikcijas reputācija (t.sk. ēnu ekonomika, korupcija) un «spēles noteikumi» ilgtermiņā

*Probability of Default – saistību neizpildes varbūtība

** Loss Given Default – zaudējumu apmērs saistību neizpildes gadījumā

*** Loan to Value - aizdevuma summas un nodrošinājuma vērtības attiecība

**** Debt-Service Coverage Ratio - spēja apkalpot esošās saistības no esošās naudas plūsmas

Uzņēmumu perspektīva: spēja aizņemties

FINANŠU
NOZĀRES
ASOCIĀCIJA

Galvenie finanšu rādītāji,
kurus izpildot, ir labā iespēja
saņemt bankas finansējumu*

- Pašu kapitāls (NEVIS pašu ieguldījums) ~ **25-30%**
- Spēja apkalpot esošās saistības no esošās naudas plūsmas
- Finanšu plāns, kas demonstrē spēju apkalpot **plānotās saistības** no plānotajiem (un paredzamajiem) ienākumiem
- Spēja **veikt vismaz procentu maksājumus** (ar rezervi) no esošās naudas plūsmas investīciju veikšanas periodā
- Kopējās saistības pret EBITDA** (atkarībā no nozares) nepārsniedz **4-5X**
- Naudas plūsmas seguma koeficients ir ~ **1,1-1,2**, jeb pastāv vismaz **10-20%** rezerve naudas plūsmā
- Spēja norēķināties ar visiem kreditoriem (piegādātāji, nodokļi un tml.)
- **Primāri ir svarīga spēja atmaksāt pamatsummu**, nevis % (*return of equity vs return on equity*); bankas kreditē pret maksāspēju, nevis nodrošinājumu

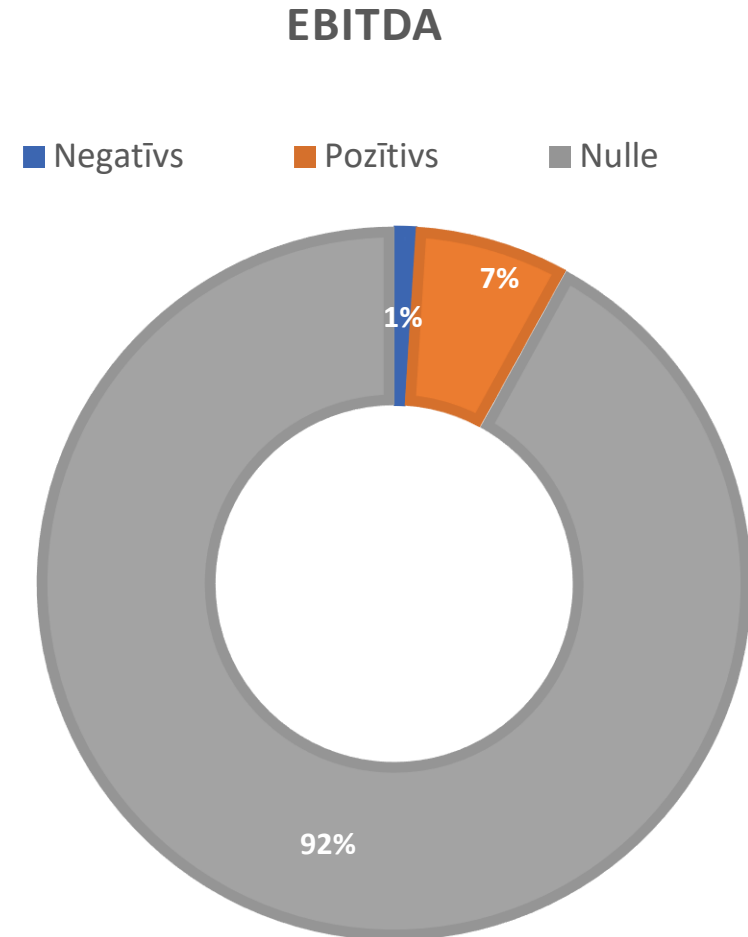
*Katra situācija/projekts, protams, ir individuāli, bet kopumā šie finanšu rādītāji raksturo projekta «veselīgumu»

** Earnings before interest, taxes, depreciation, and amortization - ieņēmumi pirms procentu, nodokļu, nolietojuma un amortizācijas atskaitījumiem

EBITDA (2019.gada dati)*

- **92% uzņēmumu** (pārsvarā mazo uzņēmumu) **EBITDA ir nulle** (neaprēķināma)**, un šie uzņēmumi veido lielāko daļu no uzņēmumu kopskaita
- No visiem Latvijas uzņēmumiem EBITDA virs 100 000 eiro ir ap **4% uzņēmumu**
- 70% uzņēmumu ar **apgrozījumu virs 10 miljoniem** eiro EBITDA ir virs 500 000 eiro

*2019.gada dati par 65% uzņēmumu pārskatu, kas ir pieejami Lursoft
**0 galvenokārt ir gadījumos, kad trūkst datu, lai aprēķinātu precīzu EBITDA
- nav norādīts pamatlīdzekļu nolietojums un tml. (liecina par datu kvalitāti)

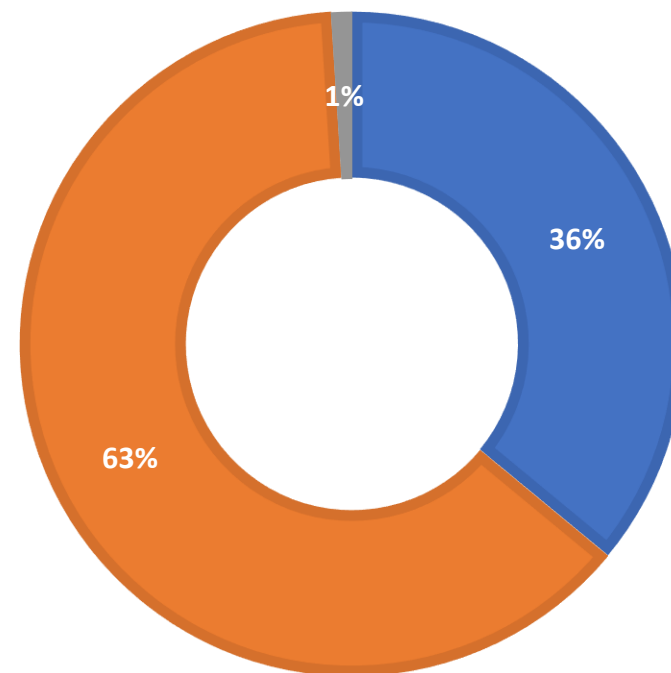
Pašu kapitāls (2019.gada dati)*

- Ap 42% uzņēmumu ar apgrozījumu līdz 200 000 eiro **ir negatīvs pašu kapitāls**
- Tikai 10% uzņēmumu ar apgrozījumu no 200 000 eiro līdz 10 miljoni eiro ir negatīvs pašu kapitāls
- Tikai 4% uzņēmumu ar apgrozījumu virs 10 miljoni eiro ir negatīvs pašu kapitāls

*2019.gada dati par 65% uzņēmumu pārskatu, kas ir pieejami Lursoft

PAŠU KAPITĀLS

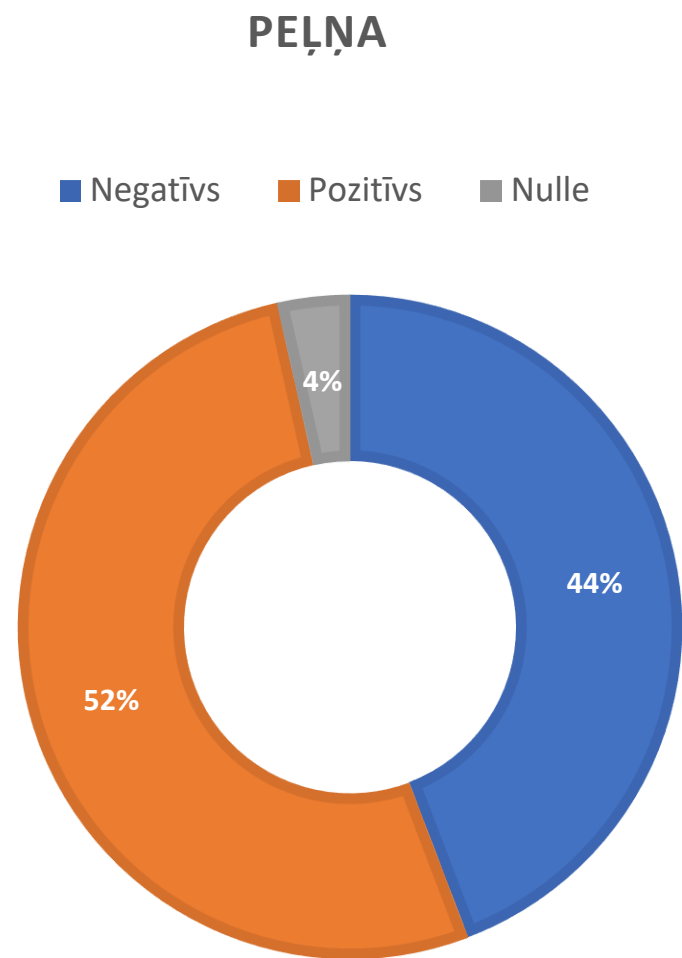
■ Negatīvs ■ Pozitīvs ■ Nulle

Peļņa (2019.gada dati)*

- Ap 50% uzņēmumu ar apgrozījumu līdz 200 000 eiro strādā ar zaudējumiem
- Ap 88% uzņēmumu ar apgrozījumu no 2 līdz 10 miljoni eiro strādā ar peļņu
- Ap 90% uzņēmumu ar apgrozījumu virs 10 miljoni eiro strādā ar peļņu, ap 58% ar vismaz 500 000 eiro peļņu

* 2019.gada dati par 65% uzņēmumu pārskatu, kas ir pieejami Lursoft

Saistības (2019.gads)

- ZTI šobrīd ir parādu piedziņas lietas pret juridiskajām personām **2,1 miljarda eiro apmērā**
- Juridisko personu kredītportfelis (atlikušās saistības) uz 03.03.2020. bija **virs 7 miljardiem eiro**
- Vislielākie nodokļu ienākumi, parādi un kredītsaistības* ir **vairumtirdzniecības** nozarē, bet nav būtiska apjoma ar kavētām kredītsaistībām
- Ievērojamas kredītsaistības ir nozarei, kas nodarbojas ar **operācijām ar nekustamo īpašumu**, tā jau 2019.gadā bija TOP10 nozaru sarakstā ar lielākajiem kredītmaksājumu kavējumiem
- Visaugstākais maksātnespējas riska rādītājs (2,5%) TOP10 nozarēs 2019.gadā bija **ēdināšanas pakalpojumu nozares** uzņēmumiem

*izņemot finanšu nozari un operācijas ar nekustamajiem īpašumiem

Interese aizņemties

- 69% mikrouzņēmumu un 49% MVU **ne reizi nebija pieteikušies** kredītiestāžu vai līzinga sabiedrību finansējumam; lielākā daļa, kas finansējumam pieteicās (ap 65%), to arī saņēma
- 36% aptaujāto MVU kredītiestāžu finansējumu nevēlas izmantot arī nākotnē, jo **nevēlas uzņemties papildu saistības**
- Lai arī šie ir vairākus gadus veci dati (LB, *Certus*, 2013. – 2016.gads), tendences nav būtiski mainījušās

Finansējuma perspektīva: banku kreditēšana

FINANŠU
NOZĀRES
ASOCIĀCIJA

Kredītu pieejamība

- «Jo lielāks komercbanku pašu kapitāla radītājs, jo teorētiski lielākus zaudējumus banka var izturēt, neapdraudot finanšu ilgtspēju. Pēc šī rādītāja Latvijā strādājošās lielākās komercbankas ir starp Eiropas līderiem – gan pēc kopējā, gan pēc t.s. “kvalitatīvā” kapitāla rādītājiem [..]» (LB, 2020.gada jūlijs)
- «Latvijā esošās lielākās komercbankas jau tradicionāli mēdz uzrādīt ļoti labus rentabilitātes rādītājus pat visas Eiropas mērogā, un arī 2019. gads nebija izņēmums [..] šādi rentabilitātes rādītāji ir ļoti labi, pat lieliski [..]» (LB, 2020.gada jūlijs)
- «[..]lielāko komercbanku bilances ir tuvu ideālam» (LB, 2020.gada jūlijs)
- **Latvijas bankas ir stiprinājušas savu kapitāla bāzi un būtiski pilnveidojušas risku pārvaldi, lai Latvijas finanšu sistēma būtu stabila, droša noguldītājiem un arī nodrošinātu tautsaimniecību ar nepieciešamo finansējumu**

Atbildība pret noguldītājiem un finanšu sistēmas stabilitāte

- Bankas vēlas kreditēt vairāk, vienlaikus veicinot atbildīgu kreditēšanu (bankas problēmas nedrīkst kļūt par tās noguldītāju un vēl jo vairāk par nodokļu maksātāju problēmām)
- ROE – pieeja visās Baltijas valstīs ir vienāda; cenu veidošanas (*pricing*) politika nav lokāla – ir vienots grupas modelis, kas noteikts Baltijas līmenī un ir Uzraugu akceptēts
- ROE 15% liecina par finanšu sistēmas veselīgumu un stabilitāti, ECB bažijas par citu Eiropas valstu banku biznesa modeļu ilgtspēju un veselīgumu*

*https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/fsr/special/html/ecb.fsrart201811_1.en.html#toc3

Kāpēc % likmes atšķiras?

- LGD un PD – kalibrēti katrai valstij atsevišķi, ņemot vērā vēsturisko informāciju (statistiku) viena ekonomiskā cikla ietvaros
- PD - balstīts uz pagātnes statistiku; fokuss uz to, ko spējam kontrolēt - LGD
  - Ir specifiska banku pieredze specifiskā reģionā, specifiskā tieslietu sistēmā – LV ir salīdzinoši sliktākā situācijā nekā LT, EE
  - Investoru aizsardzība maksātnespējas gadījumā - laiks, kādā atgriež ieguldījumus investoriem, kā arī atgriezto ieguldījumu apmērs (LV - gari maksātnespējas procesi, attiecīgi lielas izmaksas, mazs atgūtais apjoms)
  - Piedziņas procesam jābūt ātrākam, efektīvākam, ar mazāku vērtības samazinājumu
- Bankas vadīšanas izmaksas (*cost of running a bank*) LV ir augstākas salīdzinājumā ar EE un LT
- LV 2008. gada finanšu krīzi pārdzīvoja krietni smagāk nekā LT un EE: *default rate* ir augstākais, Stage1 un Stage2 uzkrājumi - vislielākie (jo lielāki uzkrājumi jāveido, jo vairāk kapitāla jāatvēr, lai nodrošinātu salīdzināmu ienesīgumu)

Kāpēc % likmes atšķiras?

- Uzņēmumu bilances struktūra LV ir krietni sliktāka*, uzņēmumiem nav pietiekoši daudz kapitāla, Top 500 Baltijas uzņēmumu topā LV uzņēmumu ir maz
- Fiziskās personas nemaksā par pozitīvu konta bilanci, savukārt bankas maksā ECB (LB) par resursu glabāšanu; attiecīgi, lai ievērotu konsekventu pieeju, negatīvās % likmes netiek iecenotas kreditēšanas izmaksās
- LV ir vairāk vietējā kapitāla banku, kurām kapitāla izmaksas ir dārgākas, kas uzņemas augstākus riskus, attiecīgi arī to iecenojot likmē
- Pēdējā gada laikā ir palielinājušās % likmes uzņēmumiem LT, atšķirību starp LT un LV praktiski nav (EE atbilstoši riska klasei jāatvēr mazāks kapitāls, attiecīgi lētāk aizņemties EE)

*Swedbank veiktā uzņēmumu 2016.gada pārskatu analīze liecina, ka no 200 000 uzņēmēju tikai 25 000 ir iesniegti gada pārskati, apgrozījums virs 1000 eiro mēnesī un peļņa; šogad Swedbank plāno veikt atkārtotu pētījumu; EE situācija ir būtiski labāka, t.sk.equity, pelnītspēja, likviditāte utt.

Konkurences pietiekamība

- Latvijas tirgū konkurence ir pietiekama - Latvijā par labiem projektiem cīnās 7-8 bankas; Zviedrijā, Somijā, Norvēģijā, Igaunijā un Lietuvā tās ir 3-4 bankas
- Bankas primāri izvēlas strādāt ar pārbaudītiem klientiem – tās atbild noguldītājiem, akcionāriem, līdz ar to rūpīgi izvēlas savus sadarbības partnerus
- Ierobežota vēlme strādāt ar nepazīstamiem klientiem dod skaidru signālu par zemo uzņēmējdarbības vides novērtējumu

Politikas perspektīva

FINANŠU
NOZĀRES
ASOCIĀCIJA

Valsts vērtējumi

141 valstu vidū Latvija ir **novērtēta īpaši vāji** tajos konkurētspējas rādītājos, kas raksturo “**juridisko vidi**”*

Tiesiskā regulējuma efektivitāte strīdu izšķiršanā^{**}: **LV - 93**; LT 61; EE 40

Efektivitāte, apstrīdot publiskās varas aktus un rīcību ^{***}: **LV - 86**; LT 91; EE 35

Tiesu sistēmas neatkarība^{****}: **LV - 74**; LT 53; EE 22

*The Global Competitiveness Report 2019, World Economic Forum

** Cik efektīvs ir tiesiskais regulējums privāto uzņēmumu strīdu izšķiršanā?

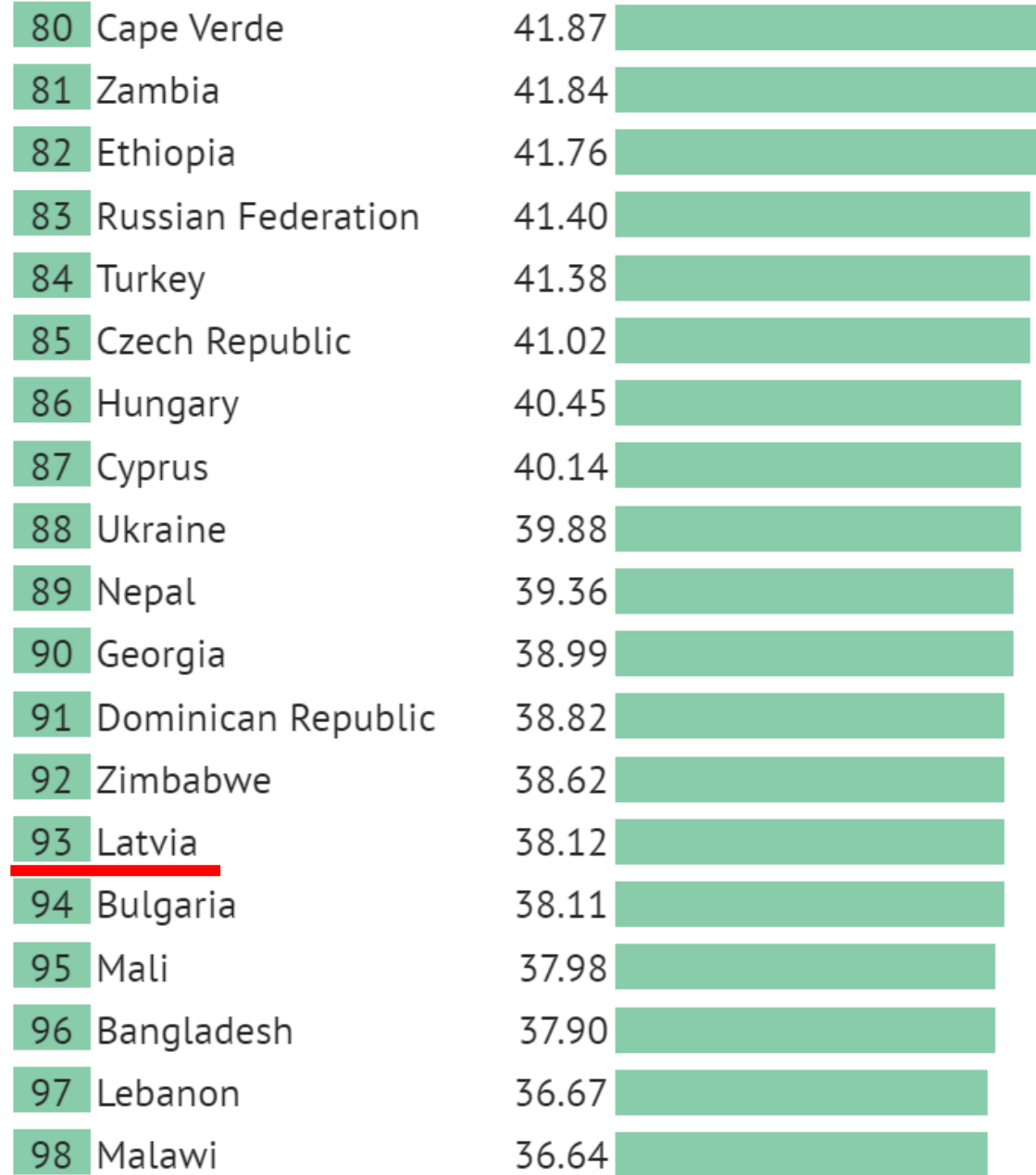
*** Cik viegli privātajiem uzņēmumiem ir apstrīdēt valdības rīcību un / vai noteikumus, izmantojot tiesisko sistēmu?

**** Cik lielā mērā tiesu vara ir neatkarīga no valdības pārstāvju, pilsoņu vai uzņēmumu ietekmes?

*Savukārt starptautiskās kredītreitinga aģentūras **vērtē valsts parādzīmes, nevis uzņēmējdarbības vidi**, attiecīgi viņu pozitīvais valsts novērtējums automātiski nedod pozitīvu signālu par to, cik droši ir aizdot uzņēmējiem*

The Global Competitiveness Report 2019, World Economic Forum*

* <https://knoema.com/WFGCI2019/global-competitiveness-report-2019?country=1001100-oman&indicator=1000170-efficiency-of-legal-framework-in-settling-disputes>

The Global Competitiveness Report 2016-2017, World Economic Forum*

* http://reports.weforum.org/pdf/gci-2016-2017-scorecard/WEF_GCI_2016_2017_Scorecard_EOSQ040.pdf

5	Finland	5.7	↗	██████████
6	United Kingdom	5.7	↘	██████████
7	Norway	5.6	↔	██████████
8	New Zealand	5.6	↘	██████████
9	South Africa	5.6	↘	██████████
10	United Arab Emirates	5.5	↘	██████████
11	Rwanda	5.5	↘	██████████
12	Netherlands	5.5	↗	██████████
13	Qatar	5.5	↘	██████████
14	Luxembourg	5.4	↘	██████████
15	Japan	5.3	↘	██████████
16	Iceland	5.2	↘	██████████
17	Germany	5.1	↘	██████████
18	Denmark	5.1	↘	██████████
19	Malaysia	5.1	↘	██████████
20	Canada	5.0	↘	██████████
21	United States	5.0	↘	██████████
22	France	4.9	↘	██████████
23	Austria	4.8	↘	██████████
24	Saudi Arabia	4.8	↘	██████████
25	Bahrain	4.8	↘	██████████
26	Bhutan	4.8	↘	██████████
27	Australia	4.7	↘	██████████
28	Mauritius	4.7	↘	██████████
29	Botswana	4.7	↘	██████████
30	Ireland	4.7	↘	██████████
31	Oman	4.6	↘	██████████
32	India	4.6	↘	██████████
33	Namibia	4.6	↘	██████████
34	Jordan	4.5	↘	██████████
35	Senegal	4.5	↘	██████████
36	Tajikistan	4.5	↘	██████████
37	Israel	4.5	↘	██████████
38	Belgium	4.5	↘	██████████
39	Kuwait	4.4	↘	██████████
40	Estonia	4.3	↘	██████████
41	Côte d'Ivoire	4.2	↘	██████████
42	Sri Lanka	4.2	↘	██████████
43	Azerbaijan	4.2	↘	██████████
44	Ghana	4.2	↘	██████████
45	Gambia, The	4.2	↘	██████████
46	China	4.1	↘	██████████
47	Kazakhstan	4.1	↘	██████████
48	Lao PDR	4.1	↘	██████████
49	Zambia	4.1	↘	██████████
50	Korea, Rep.	4.0	↘	██████████
51	Tanzania	4.0	↘	██████████

74	Malta	3.5	↘	██████████
75	Montenegro	3.5	↘	██████████
76	Iran, Islamic Rep.	3.5	↘	██████████
77	Benin	3.5	↘	██████████
78	Spain	3.5	↘	██████████
79	Jamaica	3.4	↘	██████████
80	Macedonia, FYR	3.4	↘	██████████
81	Egypt	3.4	↘	██████████
82	Russian Federation	3.4	↘	██████████
83	Zimbabwe	3.4	↘	██████████
84	Gabon	3.4	↘	██████████
85	Congo, Democratic Rep.	3.3	↘	██████████
86	Nigeria	3.3	↘	██████████
87	Costa Rica	3.3	↘	██████████
88	Sierra Leone	3.3	↘	██████████
89	Cape Verde	3.3	↘	██████████
90	Mongolia	3.2	↘	██████████
91	Slovenia	3.2	↘	██████████
92	Honduras	3.2	↘	██████████
93	Lebanon	3.2	↘	██████████
94	Romania	3.2	↘	██████████
95	Bulgaria	3.1	↘	██████████
96	Turkey	3.1	↘	██████████
97	Nepal	3.1	↘	██████████
98	Cyprus	3.1	↘	██████████
99	Czech Republic	3.1	↘	██████████
100	Malawi	3.1	↘	██████████
101	Panama	3.0	↘	██████████
102	Mozambique	3.0	↘	██████████
103	Kyrgyz Republic	3.0	↘	██████████
104	Burundi	3.0	↘	██████████
105	Chad	3.0	↘	██████████
106	Trinidad and Tobago	3.0	↘	██████████
107	Ecuador	3.0	↘	██████████
108	Guatemala	3.0	↘	██████████
109	Pakistan	3.0	↘	██████████
110	Philippines	3.0	↘	██████████
111	Colombia	2.9	↘	██████████
112	Dominican Republic	2.9	↘	██████████
113	Mexico	2.9	↘	██████████
114	Hungary	2.9	↘	██████████
115	Cambodia	2.9	↘	██████████
116	Latvia	2.9	↘	██████████
117	Nicaragua	2.9	↘	██████████
118	Bangladesh	2.8	↘	██████████
119	Argentina	2.8	↘	██████████
120	Albania	2.8	↘	██████████

ļespējamie risinājumi

FINANŠU
NOZĀRES
ASOCIĀCIJA

Ēnu ekonomikai ir būtiska
negatīvā ietekme gan uz
tautsaimniecības kreditēšanas
straujāku pieaugumu, gan
tautsaimniecības ilgtspēju un
kapitāla tirgus attīstību

- **Negatīvs pašu kapitāls** tiek atzīts par faktoru, kas var liecināt par uzņēmuma maksātspēju, vienlaikus šādi uzņēmumi praktiski nopietnus darbības ierobežojumus neizjūt
- Mazkapitāla sabiedrībām ar ierobežotu atbildību UR būtu **jāiesniedz finanšu iestādes izziņa par pamatkapitāla apmaksu** (papildus nosakāms, ka UR datu veidā jāuzkrāj informācija par kredītiestādi, kurā kapitālsabiedrība pamatkapitāla apmaksu veikusi)
- Ieviest **saimnieciskās darbības kontu**, izmantojot jau esošos tehniskos risinājumus
- **Pārskatīt skaidras naudas darījumu apmēra ierobežojumu** riskantākos sektoros, konkrētos darījuma tipos un lielos darījumos
- Ēnu ekonomiku veicina ne tikai darba devēju, bet arī **darbinieku prasības pēc “aplokšņu” algām**: jāiegūst un jāanalizē dati par fizisko personu visa veida parādiem, to ietekmi uz ēnu ekonomiku
- Nodrošināt, ka visi dati, kas var palīdzēt atklāt korupciju, interešu konfliktus publiskajos iepirkumos kā pirms, tā pēc līguma noslēgšanas, ir publiski pieejami **atvērto datu formātā**

Valstis, kurās ir attīstīts
kapitāla tirgus, spēj
operatīvāk pārvarēt krīzi

- Lai veicinātu uzņēmumu pašu kapitāla stiprināšanu un rentabilitāti, **nepieciešama kapitāla tirgus attīstība**, arvien plašāka finansējuma piesaiste izmantojot obligācijas, piemērs - *Altum* un pensiju fondu pārvaldnieku izveidotais «*Altum kapitāla fonds*»
- **Valstis, kurās ir attīstīts kapitāla tirgus, spēj operatīvāk pārvarēt krīzi***, attiecīgi:
  - ✓ Nepieciešama izlēmīga rīcība par valsts uzņēmumu kotēšanu biržā, tādējādi efektīvi stimulējot kapitāla tirgus attīstību (palielinātos tā kapitalizācija, tiktu radīta platforma, iedrošinājums finansējuma piesaistei arī citiem uzņēmumiem)
  - ✓ Nepieciešams pastāvīgi nodrošināt arvien plašāku kvalitatīvu ieguldījumu objektu piedāvājumu investoriem (arī pensiju fondiem) caur kapitāla tirgu
- **Maksātspējas un piedziņas procesa tālāka pilnveide un efektīvizēšana** (t.sk. samazināts laiks, kādā atgriež ieguldījumus investoriem, kā arī būtiski palielināts atgriezto ieguldījumu apmērs utt.)

*<https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/speeches/date/2019/html/ssm.sp190704~1f442782ac.en.pdf>

Finanšu pratība ir pārāk zema

26

- Finanšu pratības veicināšana - regulāras apmācības par finansējuma piesaisti, pieejamiem atbalsta instrumentiem u.c. jautājumiem
- Iedzīvināt **nulles toleranci pret korupciju**, īstenojot izglītošanas pasākumus un apmācības, **skaidrojot ēnu ekonomikas ietekmi** uz katru cilvēku individuāli un tautsaimniecību kopumā (pēc Eiropas Komisijas pasūtījuma veiktās aptaujas rezultāti liecina par Latvijas iedzīvotāju ļoti augstu tolerances līmeni pret **korupciju, tikai 34% to uzskata par nepieņemamu**)

Secinājumi

- Bankas vēlas kreditēt vairāk. Vienlaikus - pat ja banka samazinātu savu peļņas daļu procentu likmē, tas nenozīmētu, ka uzņēmumi varētu aizņemties vairāk un ievērojami lētāk:
  - ✓ objektīvi dati rāda, ka uzņēmumu spēja aizņemties viņu finanšu rādītāju dēļ ir kritiski zema
  - ✓ nozīmīgāku daļu par peļņu procentu likmē veido obligātie, uz datiem balstītie riska aprēķini (ekonomikas cikliskums, ēnu ekonomika, parādu atgūšanas iespējas, tiesiskā vide u.c.)
- Asociācija aicina mazināt riskus un neradīt jaunus
- Tautsaimniecības izaugsmes attīstībai būtiska ir kapitāla tirgus attīstība, t.sk. valsts uzņēmumu kotēšana biržā, nekavējoša un būtiska ēnu ekonomikas samazināšana – nulles tolerance pret korupciju

Paldies!

FINANŠU
NOZĀRES
ASOCIĀCIJA